

Луценко Ю.В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СВІТЛІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

У статті досліджено боротьбу зі злочинністю у різних її проявах. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду Італійської Республіки, США, Іспанської Республіки, Великої Британії.

У роботі звернута увага на те, що в умовах глобалізації транснаціональна організована злочинність є закономірним результатом розвитку злочинної діяльності в суспільстві, її організованих сфер і являє собою найбільш високолатентну і небезпечну систему організованої злочинної діяльності.

Наголошено, що питання соціально-правового контролю діяльності транснаціональних злочинних структур прямо залежать від рівня адаптації національного законодавства до змін злочинності і, насамперед, її високоорганізованих форм. Багато авторів відзначають, що такі зміни в основному стосуються положень про кримінальну відповідальність за участь у діяльності злочинних формувань і питань конфіскації злочинних активів.

Зазначено, що організована злочинність виникає складним причинним комплексом, боротьба з нею буде ефективною лише тоді, коли існують відповідні умови формування системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), які будуть націлені на блокування, нейтралізацію цих небезпечних явищ сьогодення на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Головним центром такої діяльності повинна стати правоохоронна структура, яка здатна оперативно та ефективно реагувати на виклики і загрози, які існують з боку організованої злочинності, у тому числі на транснаціональному рівні.

У ході порівняльно-правового аналізу боротьби зі злочинністю досліджуваних країн можна стверджувати про достатню ефективність такої боротьби. Правоохоронні органи Республіки Італія, США, Республіки Іспанія, Великої Британії ефективно борються з проявами злочинності, створюючи нові підрозділи та шукаючи новітні методи і технології такої боротьби, а також беруть до уваги досвід розвинених країн світу.

Ключові слова: латентність, злочинність, корупція, тероризм, екстремізм, нелегальна міграція, банда, незаконний обіг наркотиків, незаконний обіг зброї, бойові припаси, відмивання (легалізація) грошей, злочини у сфері оподаткування, злочини у сфері господарської діяльності, кіберзлочинність, шахрайство, вербування, агент під прикриттям, оперативно-розшуковий захід, взаємодія з правоохоронними органами.

Постановка проблеми. Одним з основних завдань будь-якої держави є протидія злочинності, яка є не лише негативним явищем сьогодення, а й загрозою національній безпеці, охоронюваним суспільним інтересам. У зв'язку із зростанням суспільної небезпеки перед державою постає питання щодо забезпечення ефективної охорони як окремого громадянина, так і всього суспільства в цілому [1, с. 5].

В умовах глобалізації транснаціональна організована злочинність є закономірним результатом розвитку злочинної діяльності в суспільстві, її організованих сфер і являє собою найбільш високолатентну і небезпечну систему організованої злочинної діяльності.

Питання соціально-правового контролю діяльності транснаціональних злочинних структур

прямо залежать від рівня адаптації національного законодавства до змін злочинності і, насамперед, її високоорганізованих форм. Багато авторів відзначають, що такі зміни в основному стосуються положень про кримінальну відповідальність за участь у діяльності злочинних формувань і питань конфіскації злочинних активів [2, с. 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються боротьби зі злочинністю стали предметом наукових досліджень А. А. Вознюка, Б. М. Головкина, Г. П. Жаровської, А. В. Тарасюка, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка, Ю. І. Швагер, С. А. Шепетько та ін. Беручи до уваги значний науковий інтерес, а також інтеграцію України до світового безпекового середовища, досліджувана проблематика сьогодні є гострою і актуальною.

Мета статті полягає у дослідженні можливостей імплементації позитивного досвіду зарубіжних країн у сфері протидії організованій злочинності.

Виклад основного матеріалу. Системна перебудова правоохоронних органів України, створення нових правозастосовних підрозділів, удосконалення існуючих нормативно-правових актів у сфері боротьби з організованою злочинністю, у тому числі транснаціональною, вкотре підтвердила, що така боротьба є глобальною проблемою, яку неможливо вирішити на рівні окремої держави, правоохоронного органу чи нормативно-правового акту [3, с. 110]. Саме тому протидія злочинності у багатьох країнах світу відіграє вирішальну роль при формуванні безпекової політики у різних сферах державного управління.

Сьогодні важливу роль у боротьбі з організованою злочинністю відіграють Національні програми, прийняті урядами багатьох держав світу. Першочергова увага в цих програмах приділена створенню механізмів і системи ефективного контролю, у тому числі і за роботою недержавних організацій, і широкого спектру незалежних засобів масової інформації. З метою проведення ефективної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю у більшості держав створені і діють громадські організації, парламентські комісії та державні установи [4].

Враховуючи те, що організована злочинність виникає складним причинним комплексом, боротьба з нею буде ефективною лише тоді, коли існуватимуть відповідні умови формування системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), які будуть націлені на блокування, нейтралізацію цих небезпечних явищ сьогодення на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Головним центром такої діяльності повинна стати правоохоронна структура, яка здатна оперативно та ефективно реагувати на виклики і загрози, які існують з боку організованої злочинності, у тому числі на транснаціональному рівні [3, с. 111; 5, с. 209].

У більшості європейських країн наявність злочинного формування визнається суспільно небезпечним діянням. У цьому контексті слід виділити кримінальне законодавство Італійської Республіки яке встановлює кримінальну відповідальність саме за членство у кримінальному угрупованні і застосовує принцип «презумпції винуватості» за ряд кримінальних правопорушень, що полягає у покладанні на підозрюваного в отриманні неза-

конних доходів обов'язку доводити легітимність їх походження [6, с. 97–99; 3, с. 110].

У Особливій частині КК Італійської Республіки містяться основні статті, присвячені організованій злочинності, які входять до складу Глави V «Злочини проти загального порядку». Де ст. 416 має своїм предметом злочинні співтовариства і ст. 416-2 – мафію. Перша норма має історичні зв'язки з попередніми кримінальними кодексами (Кодексами Занарделлі 1898 р. і Рокко 1930 р.), що виникли під впливом позитивної школи, яка виходила з соціальної небезпеки злочинної діяльності, здійснюваної окремими особистостями або спільнотами. Друга норма з'явилася після опублікування Доповіді американської комісії в 1965 р. і прийняття Закону про організовану злочинність 1975 р. для боротьби з мафією і Коза Нострою в США [7, с. 5].

Всі питання боротьби з організованою злочинністю перебувають в Італії Республіці у віданні Міністерства внутрішніх справ. Особливу активність поліція демонструє в останнє десятиліття. Це наочно можна продемонструвати прикладами проведених правоохоронними органами за вироком суду конфіскацій. Так, тільки на Сицилії конфіскували власність мафії на 300 млн євро. Одночасно конфісовано велику кількість акцій різних підприємств, 60 га землі і 220 будівель. Все це належало мафіозному босові з сицилійського міста Трапані Маттео Мессіна Денаро і було записано на ім'я місцевого крупного підприємця Джузеппе Гріголі.

У останні роки італійська влада конфіскувала у мафії майже 10 тис. об'єктів нерухомості. Конфісковані будівлі, як правило, передають громадським і державним організаціям, які займаються соціальною підтримкою малозабезпечених родин. Італійське правосуддя виносить суворі вироки членам злочинних співтовариств.

Так, поліція низки європейських країн, а також Бразилії та Панами під керівництвом представників правоохоронних органів Німеччини викрила та заарештувала близько сотні підозрюваних у контрабанді кокаїну, відмиванні грошей та податкових злочинах [8]. Головною ціллю широко-масштабної операції, яку проводили у співпраці з агентами Євроюст і Європол та задіяли правоохоронців були ватажки «Ндрангети». Затриманих осіб підозрюють у відмиванні грошей, торгівлі наркотиками, ухиленні від сплати податків і шахрайстві. Ця мафія вважається однією з найпотужніших у світі, в даний час значну частину своїх доходів отримує від торгівлі наркотиками.

Діяльність синдикату «Ндрангета», окрім Європи, поширилася на США, Мексику та країни Латинської Америки. За даними правоохоронців, у цій країні представники «Ндрангети» облаштували великий хаб із відмивання грошей.

Клан «Ндрангета» походить із Калабрії – найбіднішої провінції Італії. За оцінками експертів, до нього входять близько 150 калабрійських родин. Торгівля наркотиками та зброєю, розбої, шахрайство та викачування державних коштів щорічно дають клану прибуток у понад 50 млрд євро. Діяльність «Ндрангети» поширена на всю Італію, а також США, Австралію, Бельгію, Канаду, Німеччину, Австрію, Нідерланди, Аргентину, Колумбію та Мексику. Клан вважається найбільшим поширювачем кокаїну у Європі [9].

Досліджуючи зарубіжний досвід боротьби зі злочинністю, слід звернутися за досвідом міжнародного співробітництва до німецького Федерального відомства кримінальної поліції (ВКА). У сучасній Європі ВКА займається боротьбою з транснаціональною організованою злочинністю і тероризмом, корупцією в органах державного управління, проявами релігійного та міжетнічного екстремізму, злочинами в економіці, пов'язаними з «відмиванням» грошей, незаконним обігом наркотиків, підробкою, проституцією, тощо. При цьому кримінальна поліція має для виконання цього завдання необхідне правове, кадрове та технічне забезпечення, володіє найпотужнішим електронним банком оперативних даних – INPOL. ВКА має в своєму розпорядженні також необхідну науково-технічну базу і займається аналітичною обробкою оперативної та відкритої інформації, в тому числі й з-за кордону, розробляє стратегію і тактику дій поліції на перспективу, впроваджує нові зразки спеціальної криміналістичної техніки, успішно вирішує питання підготовки та перепідготовки кадрів [10, с. 300; 11, с. 57].

Кримінальне законодавство Республіки Іспанія передбачає відповідальність за створення незаконних об'єднань у виді озброєних банд, формувань або терористичних груп, які мають на меті вчинення злочину; об'єднань, які мають законні цілі, але використовують для їх досягнення насильницькі методи (заякування або контроль за особистістю), що спонукають або підбурюють до дискримінації, ненависті щодо осіб, груп чи об'єднань за мотивами ідеології, релігії, переконань, етнічної, расової чи національної належності, членів їх сімей або якого-небудь з них, статі, сімейного стану, хвороби або інвалідності (ст. 515 КК Іспанія) [12, с. 13].

Також, у ході дослідження питання, що стосується протидії злочинності у зарубіжних країнах, важливо звернути увагу на досвід попередження злочинності (у т.ч. організованої) в США, де окрім законів штатів і федеральних законів RICO¹, SSE², застосовуються ще й надзвичайні повноваження спеціальних органів, у тому, числі й з фізичного усунення відповідних осіб [12, с. 13].

Основними сферами діяльності організованої злочинності в США є торгівля наркотиками, людьми і незаконне ввезення мігрантів, «відмивання» грошей, корупція, тероризм. Особливістю цієї злочинності є її транснаціональний і глобальний характер. У цьому зв'язку організована злочинність в США і зусилля, спрямовані на боротьбу з нею, розглядаються спільно з іншими країнами і регіонами світу. Як відзначають офіційні представники ФБР, у ході боротьби з організованою внутрішньою і міжнародною злочинністю їхнє відомство використовує найрізноманітніші методи, що включають застосування усього спектру законів і самих передових технічних засобів. Особливо ефективними вважаються заходи, що проводяться в рамках застосування Закону про організації, які потрапили під вплив рекетирів або корумпованих елементів. Такі розслідування супроводжуються секретним впровадженням кадрових співробітників ФБР (агенти під прикриттям) в подібні організації, юридично дозволеним електронним спостереженням за підозрюваними, вербуванням інформаторів та свідків. Більшість подібних операцій проводиться спільно з іноземними та місцевими юридичними структурами. У боротьбі з організованою злочинністю та розповсюдженням наркотиків ФБР зосереджує свої зусилля на розслідуванні злочинної діяльності особливо небезпечних міжнародних, національних і регіональних угруповань [12, с. 13; 13, с. 79–83].

Цікавий досвід боротьби зі злочинністю існує у Великій Британії. Поліцію Британії можна назвати основним суб'єктом запобігання злочинності. Вона здійснює не лише репресивну функцію, пов'язану із затриманням злочинців, розкриттям злочинів, а й реалізує соціально-обслуговуючі та інформаційні напрями роботи, спрямовані на підвищення у громадськості довіри до правоохоронних органів та розширення участі першої у діяльності із запобігання злочинам. Означене вимагає постійне удосконалення роботи поліції,

¹ Вплив рекету та корумпованих організацій.

² Закон про постійно діюче злочинне об'єднання.

що досягається завдяки її реформуванню. Метою сучасної реформи в поліції Великої Британії є: послідовні й всеохоплюючі зміни як на місцевому (районному), так й національному масштабі; скорочення рівня злочинності; підвищення професіоналізму поліцейських; зниження бюрократичних перепон у доступі британських підданих до поліцейських послуг [14, с. 91; 15, с. 122–124].

Однією з центральних підвалин цієї реформи має стати ще більше наближення поліцейських до місцевих громад та окремих місцевих мешканців, а також підвищення довіри громадськості до усієї системи органів кримінальної юстиції. Для цього передбачається створення Національної агенції боротьби зі злочинністю (NCA), діяльність якої остаточно сформувалась у 2013 році. Ця Агенція протидіє організованій злочинності, здійснює укріплення національних кордонів Об'єднаного королівства та боротьбу із шахрайствами, кіберзлочинністю й захищає дітей і молодь від цих та інших кримінальних проявів. У своїй діяльності вказана Агенція керується, окрім застосування оперативних-розшукових заходів, звичайно ж підтримкою громадськості у запобіганні вказаним та іншим видам злочинності. Слід відзначити, що необхідність створення такого окремого органу зумовили чималі прямі й непрямі витрати передусім від організованої злочинності, які, за підрахунками британських спеціалістів, сягають на теперішній час 20–40 млрд фунтів стерлінгів щороку [16; 17, с. 321–322].

Дана Агенція є достатньо ефективним правоохоронним органом у Британії. Так, наприкінці 2022 року співробітниками спеціального підрозділу Агенції Combating Kleptocracy Cell (CKC), що був створений на початку 2022 року для боротьби

зі спробами ухилення від санкцій і підризу корумпованих еліт, які мають значний вплив на злочинну діяльність олігархів, професійних постачальників послуг, які їх підтримують, і тих, хто пов'язаний з російським урядом, затримано російського бізнесмена, який мав тісні зв'язки з представниками російської еліти за підозрою у відмиванні грошей, а також змові з метою обману Home Office (Міністерства внутрішніх справ) та надання неправдивих свідчень [18].

Досягненню поліцією Англії та Уельсу поставлених перед нею урядом та британським суспільством завдань, у тому числі щодо тісного взаємозв'язку із населенням на місцевому рівні, сприяє солідне фінансування цього правоохоронного органу. Воно здійснюється з кількох джерел: МВС, Міністерство у справах громад і місцевого самоврядування та дотації на поліцію на місцевому рівні. Як бачимо, навіть у сфері асигнування британської поліції простежується зв'язок і зацікавленість місцевих громад у якнайширшому використанні цим органом кримінальної юстиції його повноважень, доказом чому є вказана структура фінансування англійської поліції [14, с. 92].

Висновки. Провівши порівняльно-правовий аналіз боротьби зі злочинністю Республіки Італія, США, Республіки Іспанія, Великої Британії можна стверджувати про достатню ефективність такої боротьби. Правоохоронні органи цих країн ефективно борються з проявами злочинності, створюючи нові підрозділи та шукаючи новітні технології і методи такої боротьби, а також беруть до уваги досвід розвинених країн світу. Сподіваємось, що позитивний досвід зарубіжних країн стане у нагоді національним суб'єктам боротьби зі злочинністю.

Список літератури:

1. Луценко Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України: монографія. Харків: Право. 2015. 200 с.
2. Жаровська Г. П. Перспективні напрями протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 1. С. 11–16.
3. Луценко Ю. В. Участь спеціальних служб іноземних держав у протидії організованій злочинності та корупції на прикладі Італійської Республіки. *Наше право*. 2017. № 4. С. 110–116.
4. Інформація до роздумів: міжнародний досвід боротьби з корупцією. URL: <http://stepup.press/antikor-culture/item/404-informatsiya-k-razmyshleniyumezhdunarodnyj-opyt-borby-s-korruptsiej> (Дата звернення: 01.10.2023).
5. Луценко Ю. В. Протидія організованій злочинності та корупції в Україні: окремі теоретичні проблеми. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: зб. тез Міжнародної наук.-практ. конф. (Львів, 8 лист. 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 208–210.
6. Луценко Ю. В. Протидія корупційній злочинності: реалії та перспективи. *Запобігання корупції у приватному секторі*: матеріали наук.-практ. онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження акад. В. В. Сташиса (Харків, 1 лип. 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 96–101.

7. Столярський О. В. Розвиток основних напрямків і форм міжнародного співробітництва в боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю після прийняття Статуту ООН. *Митна справа*. 2013. № 6(2.2). С. 3–10.
8. Opération Eurêka: 25 perquisitions et 13 personnes arrêtées en Belgique au cours d'une des plus grosses opérations antimafia jamais menées en Europe. URL: <https://www.rtf.be/article/operation-eureka-25-perquisitions-et-6-personnes-arretees-en-belgique-au-cours-dune-des-plus-grosses-operations-antimafia-jamais-menees-en-europe-11192185> (Дата звернення: 01.10.2023).
9. Операція «Еврика»: правоохоронці заарештували членів мафіозного синдикату «Ндрангета». URL: <https://www.rfi.fr/uk/міжнародні-новини/20230503-операція-еврика-правоохоронці-заарештували-членів-мафіозного-синдикату-ндрангета> (Дата доступу: 01.10.2023).
10. Шепетько С. А., Швагер Ю. І. Міжнародний досвід протидії транснаціональній організованій злочинності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 298–306.
11. Головкін Б. М. Корупція у приватному секторі. URL: <http://eipe.ucoz.net/pdf/delictology-3.pdf#page=51> (Дата звернення: 01.10.2023).
12. Бадюк М. О. Зарубіжний досвід протидії транснаціональній організованій злочинності. *Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності*: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 13 лист. 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 13–14.
13. Луценко Ю. В., Арешонков В. В. Вплив організованої злочинності на світову безпекову політику, що викликана пандемією Covid-19. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2022. № 1, С. 78–86.
14. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність: монографія / за ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2017. 252 с.
15. Вознюк А. А., Будік І. М. Реалізація кримінальної відповідальності учасників злочинних організацій за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, Серія Право. 2022. Випуск 74(2). С. 119–207.
16. Homeoffice. URL: www.Homeoffice.gov.uk. (Дата звернення: 01.10.2023).
17. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В., Денисенко М. М. Кібербезпека та інформаційна безпека: співвідношення понять. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 320–323.
18. Opération Eurêka: 25 perquisitions et 13 personnes arrêtées en Belgique au cours d'une des plus grosses opérations antimafia jamais menées en Europe. URL: <https://www.rtf.be/article/operation-eureka-25-perquisitions-et-6-personnes-arretees-en-belgique-au-cours-dune-des-plus-grosses-operations-antimafia-jamais-menees-en-europe-11192185> (Дата звернення: 01.10.2023).

Lutsenko Yu.V. ANTI-CRIME IN THE LIGHT OF THE INTERNATIONAL LEGAL ORDER

The article examines the fight against crime in its various manifestations. An analysis of the foreign experience of the Italian Republic, the USA, the Spanish Republic, and Great Britain was carried out.

The work draws attention to the fact that in the conditions of globalization, transnational organized crime is a natural result of the development of criminal activity in society, its organized spheres and represents the most highly latent and dangerous system of organized criminal activity.

It is emphasized that the issues of socio-legal control of the activities of transnational criminal structures directly depend on the level of adaptation of national legislation to changes in crime and, first of all, its highly organized forms. Many authors note that such changes mainly relate to the provisions on criminal liability for participation in the activities of criminal organizations and issues of confiscation of criminal assets.

It is noted that organized crime arises from a complex causal complex, the fight against it will be effective only when there are appropriate conditions for the formation of a system of measures (economic, social, legal, organizational, etc.), which will be aimed at blocking and neutralizing these dangerous phenomena of today principles of special law enforcement activities. The main center of such activity should be a law enforcement structure capable of promptly and effectively responding to challenges and threats that exist from organized crime, including at the transnational level.

In the course of a comparative legal analysis of the fight against crime in the studied countries, it is possible to claim that such a fight is sufficiently effective. Law enforcement agencies of the Republic of Italy, the United States, the Republic of Spain, and the United Kingdom effectively fight against manifestations of crime, creating new units and looking for the latest methods and technologies of such a fight, and also take into account the experience of the developed countries of the world.

Key words: *latency, crime, corruption, terrorism, extremism, illegal migration, gang, drug trafficking, arms trafficking, ammunition, money laundering (legalization), tax crimes, economic crimes, cybercrime, fraud, recruitment, agent undercover, operative and investigative measure, interaction with law enforcement agencies.*